

/MADAME REBUFFAT: "VROUW VAN" IN EEN BERGDORP

Françoise Darde trouwde in 1946 met de man van haar leven. Françoise kwam uit een bemiddeld gezin aan de Azurenkust, ze had gestudeerd en wilde aanvankelijk journaliste worden. Voor haar tijd was ze een geëmancipeerde vrouw, maar toch volgde ze haar man naar Chamonix. Hoe voelde het om de vrouw van een indringer te zijn?

Gaston Rébuffat groeide op in Marseille, en sprak onvermijdelijk met een zwaar Marseillaans accent als hij in 1941 in Chamonix kwam wonen. Hij wilde er opgenomen worden in de prestigieuze "Compagnie des guides". Maar het was niet omdat hij in de Calanques elke steen met naam en toenaam kende dat men in Chamonix op hem zat te wachten. Hij was een vreemde eend in de bijt, een indringer, "quelqu'un pas de la vallée", en dat werd hem snel duidelijk gemaakt. Louis Nelter, zijn peter bij de Groupe Haute Montagne schreef hem toen nog: "Je kan je best niet opdringen hier, en ze zeker niet "pushen", men zal op de duur wel erkentelijk worden op basis van je kwaliteiten."

Maar erkentelijkheid was niet genoeg, Gaston wilde absoluut aanvaard worden. Hij werkte hard aan zijn tongval want hij beseftte dat zijn taal de romige rondheid van de streektaal miste, nodig om vertrouwen en appreciatie te verwerven. In een goede twee jaar lukte het hem om zijn zuid-Provençaals accent helemaal te verbergen, dat was al een krachttoer, en die was ook nodig tegen de tijd dat Gaston voor het eerst ging kennismaken met de familie van zijn verloofde. Dat waren ook wel Provençalen maar uit een heel ander milieu en een accent van de straten van Marseille zou een vernietigende indruk gemaakt hebben. Het maakte overigens ook grote indruk op Françoise:

"De snelheid waarmee hij dat accent had weggewerkt was voor mij verbazend en het vertelde veel over hem. Onder meer dat hij een goed oor had om te luisteren naar anderen, en een ijzeren wil om in zijn doelen te slagen. Overigens had ik mijn toekomstige man helemaal niet aan mijn ouders durven voorstellen met dat zwaar accent van de 'Midi'; in een burgerlijk milieu uit die tijd was zelfs thuis komen met een bultenaar nog minder choquerend geweest. Mijn zussen en ik waren opgevoed met een zekere afstand van de straat, en dan kom ik plots op de proppen met een bergbeklimmer."

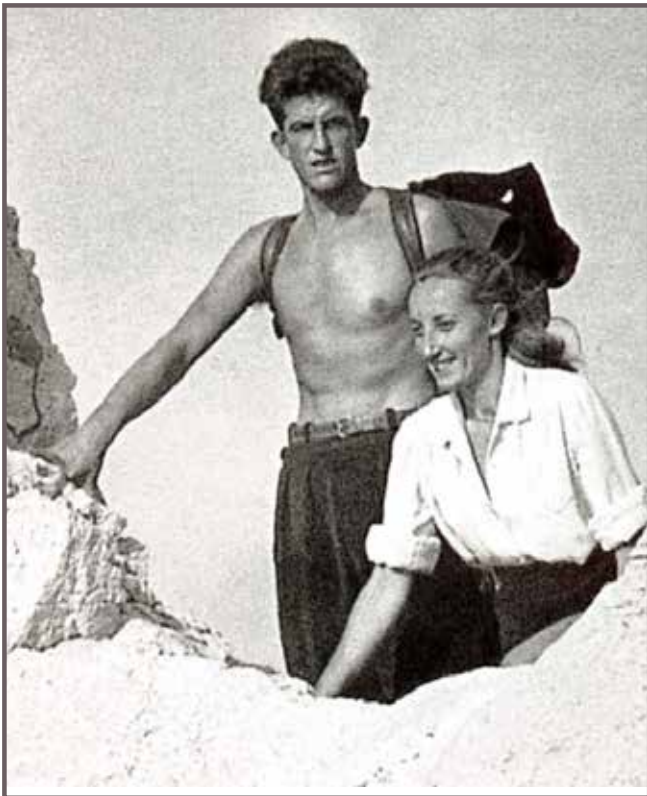
Als hij in Chamonix was, voegde hij zelfs nog wat specifieke klanken van de Vaudois aan zijn taal toe om hen te vleien, maar daarmee was je nog geen Chamoniard... En hoe moeilijk het al was voor een getalenteerde klimmer en berggids om "er bij te horen", hoe moet dat dan geweest zijn voor de vrouw van de indringer?

VAN DE CÔTE D'AZUR NAAR EEN DORP

Zelf was Françoise geboren in Sainte-Maxime als dochter van een architect maar ze zou haar man Gaston volgen en zijn naam overnemen. Haar familie had het de schoonzoon meteen duidelijk gemaakt dat hij als berggids maar moest zoeken naar gefortuneerde klanten, teneinde hun dochter toch een goede levensstandaard te garanderen. Maar veel moeilijker had Françoise het met de gesloten gemeenschap in het dorp aan de Mont-Blanc. In een brief aan Yves Ballu, gelauwerd schrijver van bergliteratuur (waaronder de biografie van Gaston Rébuffat), schreef ze in 1995 een erg expliciete getuigenis:

"Toen ik mijn man leerde kennen, was hij al helemaal doordrongen van de introverte mentaliteit van de Chamoniards. Die was zelfs niet provinciaal, ze was gewoon dorps. De bekrompenheid van geest in Chamonix, en bij uitbreiding van de hele vallei, was eigenlijk de bekrompenheid van hun collectief beoordelingsvermogen. Chamoniards zijn kwaadsprekers, want, afgezien van het weer of de sneeuw, of te roddelen over anderen, weten ze helemaal niet wat ze aan elkaar moeten vertellen. Dat was al zo toen ik hier kwam en dat is vandaag nog zo. De gebreken van anderen ontrafelen is een leuker onderwerp dan de goede kanten van iemand te erkennen, en Gaston ontsnapte daar niet aan. Tegen zijn wil in zat Gaston mee in die maalstroom om deel te worden van de mentaliteit van de vallei. Ook al dacht hij daar vaak over na en wilde hij dat niet, hij ontsnapte er niet aan. Hij zou vrijwillig zijn herkomst hebben willen vergeten of in een andere huid gekropen zijn om er toch maar bij te horen, en een authentieke "Guide de la Compagnie" te zijn. Maar hij was daardoor zowel de kwaliteiten als de gebreken van de Chamoniards aan het overnemen."

"Ik deed alles om in een richting te werken die mij de juiste leek, ik zou al die meningen over anderen gewoon naast me neerleggen, behalve als het iemand echt zou schaden. Er was weinig dat echt belangrijk was voor mij, maar ik heb altijd alles gedaan om hem te temperen en hem duidelijk te maken dat hij bij kritiek op iemand de hele groep zich tegen hem zou keren. Op de lange duur, het leek wel een homeopathische behandeling, is Gaston veranderd, en de kritiek die hij nog sporadisch had op anderen werd constructief. Zoals het 'fingerspitzengefühl' van een verstandig politicus: iets kunnen zeggen zonder het te zeggen."

De correspondentie die ze in haar laatste levensjaren voerde met Yves Ballu is in meerdere opzichten interessant. Niet alleen voor de wijze waarop ze brandhout maakt van het elitaire imago van de Compagnie des Guides en veel van haar leden, maar ook omdat die brieven meer duidelijkheid scheppen over haar rol naast haar man. We begrijpen daaruit beter waarom Gaston niet publiek in discussie ging over onderwerpen die hem nochtans nauw aan het hart lagen. Zoals de achtergronden van de Annapurna expeditie in '50 en hoe Herzog hem had gekwetst, maar ook andere onderwerpen waarover hij uiteindelijk verkoos op zijn tong te bijten in plaats van de controverse op te zoeken.

"Ik heb enorm moeten werken aan zijn impulsiviteit (hoewel ik het vrijwel altijd eens was met zijn oordeel), maar diplomatie was niet zijn sterkste kant. Ik heb ook vaak naar de Lachenals geluisterd, met wie we erg nauw bevriend waren, over wat er allemaal op de Annapurna was gebeurd. Gaston was erg verbitterd teruggekeerd door wat ze hadden gezien. Maar door openlijk kritiek te leveren, keert het publiek zich tegen jou. Het bevordert de sfeer niet en het schaadt de 'business'. Gaston had een uitstekende reputatie bij een publiek dat veel ruimer was dan het kringetje alpinisten van die tijd. Die mensen waardeerden terecht Gastons vreedzame kijk op de dingen, zijn zin voor verdraagzaamheid en zijn poëtische blik op de bergen."

Met andere woorden, dit publiek ontgoochelen had het succes van zijn boeken, foto's, films en voordrachten kunnen ondermijnen, en hun comfortabele levensstijl, waar Françoise erg aan gehecht was, op de helling kunnen zetten. Maar Françoise kan vandaag vrijuit spreken.

"Alles wat ik gezegd heb over de vallei en haar bewoners is vandaag nog steeds zo. Een bevriende gids die zich, na te zijn teruggekeerd uit de Verenigde Staten, in de vallei settelde, liet mij nog weten dat er nog niets is veranderd. Hij weet inmiddels alles van mij, tot zelfs de lengte van mijn shorts. Of beter gezegd, de kortheid ervan. Ik was namelijk de enige inwoner van Chamonix die in de zomermaanden elke dag in short gekleed ging. De pastoor heeft het er zelfs over gehad in zijn zondagspreek."

"Daar ontdek je weer eens de openheid van Gaston. Toen we elkaar leerden kennen, hij was toen al een viertal jaren bij de 'Compagnie' met haar strenge en rigide chef Armand Charlet (de sarcasten noemden hem Charmant Arlet), had hij zich gemakkelijk kunnen schamen om uit te gaan en te huwen met een buitenbeentje als ik. Want geloof mij, ik was werkelijk de enige die in die vallei in short durfde te lopen. Toen Gaston me op een dag vroeg om voor hem even een document te brengen naar het Bureau de Guides (dat was toen nog in het kleine gebouwtje rechts naast de kerk) had ik maar snel een jurk aangetrokken. Er zaten daar altijd een aantal gidsen te wachten op een bankje en toen ik daar een eerste keer was binnengekomen in short rolden hun ogen bijna letterlijk uit hun hoofd en waren de blikken alléén maar op mijn dijen gericht. Half gechoqueerd en half uit hun lood geslagen maar gelukkig niet wellustig, maar ik had weinig zin om dat nog eens mee te maken. Nooit heeft Gaston mij daarover enige opmerking gemaakt, al beseft ik nu wel dat het de Chamoniards echt choqueeerde. Daarentegen beviel het de bevriende klanten (...) des te meer. Misschien apprecieerden zij in Gaston een man te ontdekken wie het niet deerde zich te binden aan een vrouw die 'hors norme Chamoniarde' was. Ik weet ook dat ze hem in het dorp ooit hadden proberen te koppelen aan de mooie 'Poupette Payot', en het feit dat hij een Chamoniarde had afgewezen hield een groot risico in voor hem."

"TEGEN ZIJN WIL IN ZAT GASTON MEE IN DE MAALSTROOM VAN DE MENTALITEIT VAN DE VALLEI..."

LE STYLE RÉBUFFAT

Dat Gaston Rébuffat een beroemdheid werd over heel de wereld komt niet enkel doordat hij een van de belangrijkste alpinisten van zijn generatie was. Hij werd ook de man die ons als geen ander deed dromen aan de hand van iconische foto's. Ook als schrijver en cineast spiegelde hij ons nooit een vijandige, ontoegankelijke wereld voor maar bespeelde hij begrippen als schoonheid, poëzie en vooral grootsheid. Zo ontstond er een "stijl Rébuffat": een klimmer in obligate pull "Jacquard" die rechtstaat op een ongelooflijk dunne rotsnaald, daarrond een sfeer die nu eens puur esthetisch, dan weer overweldigend en indrukwekkend is, kortom een andere wereld. Rébuffats boeken zijn daardoor de riant optelsom van een leven lang klimmen en fotograferen.

Gaston Rébuffat is zelf de man in die wollen Jacquard pull, vaak met pijp, groot, slank en gebruid en met een indringende blik. Er wordt wel eens gesuggereerd dat Françoise de onvervangbare ruggengraat vormde van die Rébuffat-stijl, maar dan als... "vrouw van".